

Dünya Klasik Masallarındaki Çocuk İstismarı ve İhmali Durumunun İncelenmesi

Review of Child Abuse and Neglect in World Classic Tales

Dilek Erol

Dr. Öğr. Üyesi ◆ Uşak Üniversitesi, Temel Eğitim ◆ dilekerol@gmail.com ◆ ORCID: 0000-0002-5565-586X

Şerife Cengiz

Öğr. Gör. ◆ Uşak Üniversitesi, Ulubey Meslek Yüksekokulu ◆ serife.cengiz@usak.edu.tr ◆ ORCID: 0000-0002-4201-9426

Ramazan Demir

Bilim Uzmanı ◆ Milli Eğitim Bakanlığı, Uşak ◆ rdmr6464@gmail.com ◆ ORCID: 0000-0002-4616-9050

Ahmet Erkam Işık

Bilim Uzmanı ◆ Milli Eğitim Bakanlığı, Uşak ◆ ahmeterkamisik@gmail.com ◆ ORCID: 0000-0001-9140-5924

Özet

Dünya klasikleri, yaklaşık iki asırdır dünyanın dört bir yanından çocukların okuduğu, dinlediği, kahramanlarıyla özdeşim kurdukları masallar arasındadır. Bu araştırma Uşak ili İskender Pala İl Halk Kütüphanesi'nden 2021 yılında "okul öncesi dönem" kategorisinde en çok ödünç alınan 15 dünya klasik masallarındaki çocuk istismarı (fiziksel, cinsel, duygusal) ve ihmali türlerine yer verilme durumunu incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma, nitel desende tasarlanmış, masallar doküman analizi tekniğiyle incelenmiş ve verilerin analizinde betimsel analiz tercih edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, masallarda en fazla duygusal istismar ifadelerine (n=60), daha sonra fiziksel istismar ifadelerine (n=19), en az ise duygusal ve fiziksel ihmal ifadelerine (n=5) rastlanmıştır. Masallarda cinsel istismara yönelik herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Araştırmada yer alan masalların bazıları her ne kadar psikolojik danışman onaylı ya da yeniden yorumlanmış olsa da masalların gözden geçirilmesi, çocukların duygusal gelişimine zarar vermeyecek şekilde yeniden düzenlenmesi ve istismar ve ihmal ifadelerinin çıkarılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk İstismarı, Çocuk İhmali, Dünya Klasikleri, Çocuk Edebiyatı, Kütüphane

Abstract

For the past two centuries, world classics have been the most popular fairy tales that children from all over the world have read and listened to. Furthermore, children often identify with the heroes in those tales. This qualitative study was conducted to examine whether behavior considered to be child abuse (physical, sexual, emotional) and neglect were included in 15 classic fairy tales that were borrowed most frequently in the "preschool period" category from İskender Pala Province Public Library in Uşak in 2021. In the study, the fairy tales were examined by document analysis; and descriptive analysis was employed in the analysis of the data. The results revealed that emotional abuse (n=60) was the most common form of abuse in fairy tales, followed by physical abuse (n=19), while emotional and physical neglect (n=5) made the least frequent appearance. There were no findings regarding sexual abuse in the fairy tales. Although some of the fairy tales covered in the study were approved or reinterpreted by psychological counselors, it is

recommended that the fairy tales be reviewed and reorganized in a way that does not harm children's emotional development, and that the expressions of abuse and neglect be removed.

Keywords: Child Abuse, Child Neglect, World Classics, Children's Literature, Library

1. Giriş

Kitaplar, çocukların hayal dünyasını geliştiren, kelime dünyasını zenginleştiren, akademik başarısını arttırmaya yardımcı çok önemli kaynaklardır. Çocuklar kitaplardaki resimler ve anlatılanlar aracılığıyla bambaşka dünyalara yolculuk yapar, yeni karakterlerle tanışır, tanıştığı karakterlerle düşüp kalkar, ağlayıp güler ve geçen yaşam öyküleriyle adeta gerçek hayatın bir provasını yaşarlar. Çocukluk döneminde kitaplarla çokça vakit geçirmek, çocukların yaşam becerilerini edinebilmeleri için oldukça önemlidir.

Çocuklar hayatlarında olumlu davranışları öğrenirken birçok kaynaktan beslenir. Kitaplar bu kaynaklardan bir tanesidir. Kitaplar aracılığıyla çocuklar; uyumlu çalışma, akranlarıyla iyi ilişkiler kurabilme, nezaket sevgi, saygı, hoşgörü gibi olumlu davranış (Ogelman & Erten Sarıkaya, 2015; Şimşek, 2004), duygu ve tutumlar (Erdal, 2009) kazanır. Bir çocuğun erken yaşlarda kitaplarla tanışması, okuma alışkanlığı kazanması açısından da önemlidir (Baker vd., 2001; Çakmak ve Yılmaz, 2009). Okul öncesi dönemde çocukların kitaplarla ilk etkileşimi, okuma yazma bilmemesinden dolayı yetişkin desteği ile olur (Tepetaş-Cengiz ve Erol, 2021). Yetişkinler okul öncesi dönem çocukları için okuma saatleri, kütüphane gezileri, kitap buluşmaları gibi etkinlikler yapabilir ve genel olarak çocuklar, bu etkinlikleri ve yetişkinlerin kendilerine kitap okumasını çok severler. Hatta bazı çocuklar aynı kitabı tekrar tekrar yetişkinlere okutmaktan mutlu olurlar. Bazen de çocuklar kitapları öylesine içselleştirirler ki yetişkinin okurken yaptığı en ufak bir değişikliği bile hemen anlar ve dile getirirler (Alkan-Ersoy ve Bayraktar, 2015).

Kitapların edinmesi konusunda aileler kitapları satın alabildikleri gibi okullardan ve/veya kütüphanelerden ödünç alarak da edinebilmektedirler. Türkiye İstatistik Kurumu 2020 yılı verilerine göre Türkiye'de toplamda 33987 kütüphanede 75.608.095 kitap ve 8124583 üye bulunmaktadır (TÜİK, 2020). Kütüphanelere üye kaydı için herhangi bir yaş sınırı yoktur ve kütüphaneler her yaşta üyelerine ödünç kitap verebilmektedirler. Kütüphane kullanıcılarının arasında yer alan okul öncesi dönemdeki çocuklar okuma yazma bilmemeleri, kitap seçimlerini anne-babalarının rehberliğinde yapıyor olmaları gibi birçok sebeple kitabın içeriğine doğrudan maruz kalan en hassas kullanıcılar olarak tanımlanmaktadır (Çolaklar, 2019).

Okul öncesi dönem kitaplarının içinde önemli bir yeri olan masallar, bir toplumun kültür birikimini genç nesillere aktarmada önemli araçlar arasında yer almaktadır. Masallardaki kahramanlar toplumlar arasında ortak bir değer halini almaktadır ve çocuğun hayal dünyasını geliştirmek için ideal araçlardandır. Masallar, çocukların hayal güçlerini ve görsel algılarını da geliştirir. Anne baba ile masal okuyan, okuduğunu anlatan çocuk aynı zamanda dil becerilerini de geliştirmektedir (Türkben, 2018; Yılmaz, 2012).

Okul öncesi dönemde masalların olumlu etkilerinin yanında yanlış hazırlanmış masalların yol açabileceği birtakım olumsuzluklar da olabilir. Çocuğun gerçekçi olmayan bir dünyaya kendini fazla kaptırması; kötü devler, cinler gibi insanüstü varlıklara inanması, argo ifadeler öğrenmesi, korku, umutsuzluk, cimrilik gibi kötü alışkanlıklar kazanması masalların yol açabileceği olumsuzluklardan bazılarıdır (Koç ve Radmard, 2017). Okul öncesi dönemdeki okuyucu kitle henüz hayatı yeni öğrenen ve duyduğu her şeye inanabilen bir kitle olduğundan yazarların ve/veya yayınevlerinin masalları hazırlarken bu durumu göz önünde bulundurması gerekmektedir.

Okul öncesi dönemine yönelik kitaplara bakıldığında fazla nitelikli esere rastlanamamakta ve yetişkinlerin bu konuda yeterince bilgi sahibi olmadığı, çocukların nitelikli kitaplarla buluşmalarında sorunlar yaşandığı görülmektedir (Atman vd., 2012; Bayraktar ve Ersoy, 2018). Oysaki bu dönemde ailelerin ve öğretmenlerin çocukların nitelikli kitaplara ulaşması ve olumsuz içeriğe maruz kalmaması için çaba göstermesi gerekmektedir. Bu, çocuğun gelişimini sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi için gerekli olduğu gibi çocuğun kitap sevgisi kazanması için de önemlidir (Sever, 2009).

Çocukların bedensel ve ruhsal gelişimlerini destekleyen, çocuğu bir birey olarak gören ve önemseyen, toplumda kabul gören ve görmeyen tutum ve davranışları benimsemesine yardımcı olan, çocuğun hayatta karşılaşılabileceği sorunları çözebilmesinde ona ilham verebilen ve gelişim seviyesine göre olan kitaplar, çocuklar için en uygun kitaplardır (Temizyürek, 2021). Ancak kitaplarda bulunması gereken tüm bu özelliklerin aksine uygun olmayan şekilde kurgulanmış, hatta çocukların ruh sağlığına zarar verecek nitelikte (Dağlıoğlu ve Çamlıbel Çakmak, 2009; Geçgel ve Güleç, 2015; Yılmaz ve Destegüloğlu, 2019) yanlış davranış ve tutumlar içeren kitaplara da kitap satış yerlerinde (Öztürk ve Giren, 2016; Yıldız, 2017), çocukların kitaplıklarında, kütüphanelerde, okul öncesi eğitim kurumlarında rastlanabilmektedir.

Kitaplarda bulunmaması gereken birçok konu vardır. Bunlardan biri de çocuk istismarı ve ihmalidir. Dünya Sağlık Örgütü (2006), çocuğun kötüye kullanımını yani çocuk istismarını fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve ihmal olarak dört grupta değerlendirmiş ve çocuğun fiziksel veya ruhsal açıdan zarar göreceği ya da rahatsızlık duyacağı, gelişimine zarar verebilecek her türlü davranışı çocuk istismarı olarak tanımlamıştır (UNICEF, 2010). Çocuklar istismara bir yetişkinden, kurumdan veya topluluktan; fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik vb. farklı şekillerde maruz kalabilmektedir (Aydın, 2008; HSGM, 2021). İhmal ise özellikle anne babaların çocuğun korunma, barınma, sevilme, beslenme, giyinme, sağlıklı yaşama vb. yaşamsal ve duygusal ihtiyaçlarına karşı duyarsızlık gösterme (Şahin, 2006) ve bunun sonucu olarak da çocukların gelişimsel süreçlerinin aksamasına yol açma (Turhan ve diğerleri, 2006) durumudur. Yani ihmal pasif bir durum iken istismar aktiftir, başka bir ifadeyle istismar çocuğa yapılmaması gereken davranışların gösterilmesi durumu ihmal ise bizzat gösterilmesi gereken, çocuğun ihtiyacı olan davranışların gerçekleştirilmemesidir (Dubowitz, 2002; Proctor, 2014; Taner ve Gökler, 2004).

Kitaplar; hayatı henüz yeni tanıyan çocukların, bilişsel, sosyal, duygusal ve ahlaki gelişimlerini kolaylıkla etkileyebilmektedir (Algül, 2021; Er, 2016; Tanju, 2010). Kakirman Yıldız'a (2017) göre okul öncesi dönemde resimli çocuk kitabı, dergi vb. araç gereçlerle tanışmış çocuklar tanışmayanlara oranla sözlü dili %12 daha etkili kullanabilmektedir. Bu etkin kullanım ilkokulda %12, ortaokulda %19, lisede %30 ve üniversitede %34 olarak devam etmektedir. Bunun yanında kitaplarda ele alınan olaylar ve kahramanlar aracılığıyla çocuklar gerçek yaşamda karşısına çıkabilecek durumlara karşı öngörü kazanabilmektedir. Gerek dil gelişimine gerekse yaşam becerileri edinmesine yaptığı olumlu katkılar sebebiyle çocuk kitaplarının, çocukların hayatında önemli biri yeri bulunmaktadır.

Çocuk kitaplarında yer alan olay örüntüleri ve resimler çocuğun basit betimlemeler yapmasına, gerçek yaşam senaryoları üzerine düşünüp deneyim kazanmasına, etrafında olup bitenleri tanıyıp anlamlandırmasına olanak tanımaktadır. Böylece çocukların bilişsel gelişimi de olumlu yönde etkilenmektedir (Kol, 2013). Kitapların, çocukların duygusal gelişimi üzerinde de önemli etkileri vardır. Çocuk kitaplarında sevinç, mutluluk, öfke, şaşkınlık gibi duygulara yer verilmesi çocukların bu duyguları daha iyi tanımasını, kendi duygularının farkına varmasını ve yaşadığı olaylara daha tutarlı tepkiler vermesini sağlamaktadır. Buna rağmen alanyazında çocuk edebiyatında değerlendirilen kitaplarda çocuklar için birçok olumsuz ileti barındırdığını gösteren çalışmalara rastlanmıştır (Güzelküçük ve Türkyılmaz, 2020; Güneş, 2006; Turan, 2011).

Çocuk istismarı ve ihmali olarak değerlendirilebilecek davranışların ve olayların çocuk kitaplarında yer alması çocukların dolaylı olarak istismara maruz kalmasına sebep olabilmektedir. Örneğin çocuk kitaplarında fiziksel istismar içeren görsel ve sözel ifadeler çocuğun bu duruma neden olan kahramanlarla özdeşim kurmasına yol açabilir (Atabey, 2020). İstismar ve ihmali içselleştiren çocukların gerçek hayatta bu tip olaylara maruz kaldığında normalmiş gibi karşılması ya da yeterince tepki verememesi ise ciddi bir tehlike olarak değerlendirilebilir. Kahramanların emellerine şiddet uygulayarak ulaştığı, çocuklarda psikolojik sorunlara yol açabilecek mesajlar üzerine kurulmuş, geçmiş dönemlerde yetişkinlere yönelik yazılmış ve çocuğa göreliği hiç tartışılmadan “dünya klasiği” olması gerekçesiyle (Sever, 2002) çocuk kütüphanelerinde hâlâ en çok okunanlar arasında yer alan bu kitapların, çocuk istismarı ve ihmali boyutuyla incelenmesi önem arz etmektedir.

Okul öncesi döneme yönelik araştırmalar incelendiğinde; çocuk kitaplarında çocuk hakları kavramına, (Aslan ve Doğan Güldenoğlu, 2018; Bağçeli Kahraman vd., 2020; Baş ve Temizyürek, 2021; Büyükalın ve Harmankaya, 2019; Doğan ve Ölekli Sönmez, 2019; Kadan, 2019; Karaman Kepenekçi ve Aslan, 2013; Maltepe, 2013; Robichaud, 2018; Saguisag ve Prickett, 2016; Sarı, 2019; Turan, 2011), şiddet öğelerine (Ars vd., 2019; Güzelküçük ve Türkyılmaz, 2020; Öztürk ve Giren, 2016; Sever, 2002; Yılmaz ve Destegüloğlu, 2019), cinsel eğitime (Deniz ve Gözütok, 2017; Güzelyurt, 2020), toplumsal cinsiyet rollerine (Temellioğlu, 2021); cinsel öğelere (Sargın ve Tor, 2004) ilişkin çalışmalara rastlanmış ancak “dünya klasiği” olarak adlandırılan masalarda çocuk istismarı ve ihmali türlerine yönelik kapsamlı bir araştırmaya rastlanamamıştır. Araştırmanın bu alanda çocuklara hizmet veren kurum ve kuruluşlara, anne-babalara ve öğretmenlere okul öncesi dönemdeki çocuklara yönelik kitap seçimi ve kitapların değerlendirilmesinde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu araştırma Uşak ili İskender Pala İl Halk Kütüphanesinden 2021 yılında “okul öncesi dönem” kategorisinde en çok ödünç alınan dünya masallarındaki çocuk istismar türlerine (fiziksel, cinsel, duygusal) ve ihmale yer verilme durumunu incelemeyi amaçlamaktadır.

Bu amaca bağlı olarak iki alt problem tespit edilmiştir.

1. Masalarda çocuk istismarı (fiziksel, duygusal ve cinsel) ve ihmali ne sıklıkta yer almaktadır?
2. Masalarda çocuk istismarı (fiziksel, duygusal ve cinsel) ve ihmaline nasıl yer verilmiştir?

2. Yöntem

Bu kısımda araştırmanın modeli, veri toplama süreci, araştırma materyali, geçerlik güvenirlik araştırmaları ve veri analizi hakkında bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Deseni

Uşak ili İskender Pala İl Halk Kütüphanesinden 2021 yılında ödünç alınan dünya masaları kitaplarının ihmal ve istismar açısından incelenmesi ve varsa istismar ve ihmale nasıl yer verildiğinin belirlenmesi amacıyla oluşturulan bu araştırma nitel desende tasarlanmıştır. Nitel desende tasarlanmasının en önemli nedeni, doküman analizi gibi derinlemesine inceleme olanağı tanıyan, nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde (Glesne, 2016; Yıldırım ve Şimşek, 2006) ortaya koyabilen bir desen olmasıdır. Araştırmada dünya klasik masaları incelendiğinden, yazılı olan belge ve doküman içeriklerini sistematik bir biçimde ve titizlikle analiz etmek için nitel araştırmalarda etkili şekilde kullanılan bilgi kaynaklarını inceleme (Creswell, 2009) fırsatı sunan, doküman analizinden yararlanılmıştır (Wach, 2013).

2.2. İncelenen Dokümanlar

Bu araştırmanın materyalleri “belli ölçütleri sağlayan durumların seçildiği” (Patton, 2014) amaçsal örnekleme yöntemi dikkate alınarak seçilmiştir. Bu çalışmada seçilen kitaplar Uşak İli İskender Pala İl Halk Kütüphanesi’nden okul öncesi dönem kategorisinde 2021 yılında en çok ödünç alınan 497 kitabın içinden tespit edilmiştir. Kitaplar belirlenirken kütüphanenin ödünç kitap verme sistemindeki kayıtlar dikkate alınmıştır. 497 adet kitabın içinde yer alan 15 dünya klasiği masal tespit edilmiş ve klasiklerin tamamı çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmada kullanılan kitapların listesi Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Kitapların Listesi

Numarası	Kitabın Adı	Kitabın Yazarı / Yeniden Derleyeni	Yayınevi
1.	Alaaddin'in Sihirli Lambası	–	Parıltı
2.	Alice Harikalar Diyarında	–	Parıltı
3.	Altın Kaz	–	Parıltı
4.	Ayakkabıcı ve Küçük Cinler	–	Parıltı
5.	Bremen Mızıkacıları	Grimm Kardeşler	Kelime
6.	Çirkin Ördek Yavrusu	HansChristian Andersen	EMA Kitap
7.	Çizmeli Kedi	–	Ata
8.	Kırmızı Başlıklı Kız	–	Parıltı
9.	Kurabiye Adam	–	Parıltı
10.	Kurbağa Prens	–	Parıltı
11.	Küçük Deniz Kızı	–	1001 Çiçek
12.	Külkedisi Sindirella	–	ABC
13.	Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler	HansChristian Andersen	Nar Çocuk
14.	Prenses ve Bezelye Tanesi	–	Parıltı
15.	Sinsi Tilki ve Küçük Kırmızı Tavuk	–	Parıltı

Tablo 1’de Uşak ili İskender Pala İl Halk Kütüphanesinden 2021 yılında okul öncesi dönem kategorisinden ödünç alınan 15 dünya masalına yer verilmiştir.

2.3. Veri Toplama Süreci

Kütüphaneden temin edilen 15 dünya klasiği masal, daha önceden araştırmacılar tarafından belirlenen istismar ve ihmal (fiziksel, duygusal, cinsel) durumlarına göre incelenmiştir. Kategorilerin belirlenmesinde literatürden destek alınmıştır (Aydın, 2008; DSÖ, 2002, 2006; HSGM, 2021; Proctor, 2014; Şahin, 2006; UNICEF, 2010). Çocuk ihmal ve istismarına yönelik, fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve fiziksel, duygusal ve cinsel ihmal olmak üzere 6 kategoriden oluşan bir ortak tablo oluşturulmuştur. Ardından masallar iki sınıf öğretmenliği ve bir okul öncesi öğretmenliği alanında uzman üç araştırmacı tarafından ayrı ayrı analiz edilmiştir. Her bir araştırmacı kitaplardaki ihmal ve istismar içeren ifadeleri ayrı ayrı tespit etmiş ve belirlenen ortak tabloya işlemiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada betimsel analiz tercih edilmiştir. Betimsel analiz çoğunlukla araştırmanın çerçevesinin önceden belirlendiği araştırmalarda kullanılır. Betimsel analizde veriler daha önceden belirlenmiş olan temalar içerisine yerleştirilir (Strauss ve Corbin, 1990). Bu araştırmada da araştırmacılar tarafından alan yazın taranarak dört tema belirlenmiştir. Temalar şu şekildedir: fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar ve ihmal. Toplanan veriler bu dört temaya göre analiz edilmiştir. Temaların betimsel analize uygun olarak araştırmanın öncesinde belirlenmesine dikkat edilmiştir.

2.5. Geçerlik, Güvenirlik ve Etik

Araştırmada kodlama birliğinin sağlanması için yazarların istismar ve ihmal bulgularından ne anladıklarına dair ön değerlendirme yapılmıştır. Zamana bağlı güvenilirliği sağlamak amacıyla da masal kitapları farklı bir zamanda tekrar incelenmiş ve kodlanmıştır. Böylelikle araştırmacıların nesnel algısı en aza indirilmeye çalışılmıştır. Örneğin Küçük Deniz Kızı masalındaki *“Onu bulmalıyım” demiş... Böylece, Denizler Cadısı’nın mağarasına doğru tehlikeli bir yolculuğa çıkmış.*” ifadesi ilk başta ailesi tarafından evden uzaklaşmasına izin verilmesi şeklinde yorumlandığı için *“fiziksel ihmal”* olarak kodlanmış fakat ikinci kez gözden geçirilirken masalda anne ya da babanın izin verici tutumuna ilişkin hiçbir ifadenin yer almadığı fark edilmiştir bu sebeple de fiziksel ihmal temasından çıkarılmıştır. Kitaplardaki ihmal ve istismar ifadelerinin kategorileştirilmesi sırasında kararsızlıkları netleştirmek adına bir psikolojik danışman, bir edebiyat öğretmeni ve bir okul öncesi eğitim alan uzmanından görüş alınmıştır. Erlandson ve diğerlerinin de (1993) önerdiği gibi bazı tartışmaya açık ifadelerin hangi kategorinin altında olacağı ya da söz konusu kategorilerin hiçbirine dâhil edilemeyeceği tüm alan uzmanları tarafından birlikte nihai karar verilene kadar tartışılmıştır. Bu araştırmada, yayımlanmış çocuk kitapları incelendiğinden etik kurul iznine gerek duyulmamıştır.

3. Bulgular

Uşak ili İskender Pala İl Halk Kütüphanesinden 2021 yılında okul öncesi dönem kategorisinden ödünç alınan dünya masalları çocuk istismarı ve ihmali açısından incelenmesi ve varsa istismar ve ihmale nasıl yer verildiğinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen araştırmanın bulguları, araştırma sorularına göre bu bölümde sunulmaktadır.

3.1. “Kitaplarda Çocuk İstismarı Türleri (Fiziksel, Cinsel, Duygusal) ve İhmali Ne Sıklıkta Görülmektedir? ”Alt Problemine İlişkin Bulgular

Çocuk istismarı ve ihmali türleri, kitaplarda bazen doğrudan insanlar üzerinden bazen de hayvanlar arasında yaşanan olay örüntüleri içerisinde verilmiştir. Masalarda ise sıklıkla insanlara ait özelliklerinin hayvanlara atfedilerek okuyucuya aktarılması söz konusudur (Bilkan, 2001). Kitaplarda hayvanlar tıpkı insanlar gibi konuşur, bir insan gibi hareket eder dahası duyguları, hisleri de insansı özellikler içerisinde verilir. Erken yaşlarda çocuklar da kitaplardaki bu aktarımda, hayvanların yerine kendilerini koyarak empati yaparlar. Hatta çocuklar masalardaki kahramanlarla sıklıkla özdeşim kurarlar ve masalda hayvana uygulanan fiziksel şiddet (Örn. Bremen Mızıkacıları) çocukta adeta kendisine yapılmış hissi yaratabilir (Trupe, 2006), bu davranıştan olumsuz etkilenebilir, sıradanlaştırabilir ve içselleştirebilir. Bu sebeple de araştırmada masal karakterlerinin hayvan veya insan olmasına bakılmaksızın tüm söylem ve davranışlar çocuk istismarı ve ihmali boyutunda değerlendirilmiştir.

Uşak ili İskender Pala İl Halk Kütüphanesinden 2021 yılında “okul öncesi dönem” kategorisinde en çok ödünç alınan dünya klasiği masallarının incelendiği bu araştırmada kitaplarda yer alan çocuk istismarı ve ihmali durumu Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Kitaplarda Geçen İstismar ve İhmal Durumu

Numarası	Kitabın Adı	İstismar Durumu	İhmal Durumu
1.	Alaaddin'in Sihirli Lambası	Var	Yok
2.	Alice Harikalar Diyarında	Yok	Yok
3.	Altın Kaz	Var	Var
4.	Ayakkabıcı ve Küçük Cinler	Yok	Yok
5.	Bremen Mızıkacıları	Var	Var
6.	Çirkin Ördek Yavrusu	Var	Yok
7.	Çizmeli Kedi	Var	Yok
8.	Kırmızı Başlıklı Kız	Var	Yok
9.	Kurabiye Adam	Var	Yok
10.	Kurbağa Prenses	Var	Yok
11.	Küçük Deniz Kızı	Var	Yok
12.	Külkedisi Sindirella	Var	Yok
13.	Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler	Var	Yok
14.	Prenses ve Bezelye Tanesi	Yok	Yok
15.	Sinsi tilki ve küçük kırmızı tavuk	Var	Yok

Klasikler içerisinde sadece Alice Harikalar Diyarında, Ayakkabıcı ve Küçük Cinler ile Prenses ve Bezelye Tanesi isimli üç kitapta herhangi bir çocuk istismarı ve ihmali türüne rastlanmamıştır. Araştırmada yer alan diğer 12 kitapta ise çeşitli çocuk istismarı ve ihmali ifadeleri tespit edilmiştir. 12 kitapta yer alan çocuk istismarı ve ihmali türleri ve sıklığı Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Kitaplarda Geçen Çocuk İstismarı ve İhmali Türleri ve Sıklığı

	Kitabın Adı	f
İstismar Türü <i>Fiziksel İstismar</i>	Bremen Mızıkacıları	9
	Kül Kedisi	3
	Alaaddin'in Sihirli Lambası	2
	Kırmızı başlıklı Kız	2
	Küçük Deniz Kızı	1
	Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler	1
	Sinsi Tilki ve Küçük Kırmızı Tavuk	1
	Toplam	19
İstismar Türü <i>Duyusal İstismar</i>	Bremen Mızıkacıları	23
	Çirkin Ördek Yavrusu	14
	Kül Kedisi	12
	Sinsi Tilki ve Küçük Kırmızı Tavuk	3

	Kitabın Adı	f
	Kurabiye Adam	2
	Çizmeli Kedi	1
	Kırmızı Başlıklı Kız	1
	Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler	1
	Altın Kaz	3
	Toplam	60
İhmal	Bremen Mızıkacıları	4
	Altın Kaz	1
	Toplam	5

Tablo 3 incelendiğinde çocuk istismarı ve ihmali türleri arasında en fazla (f=60) duygusal istismar ifadelerine rastlanmıştır. İncelenen 15 kitabın dokuzunda duygusal istismar bulunmaktadır. Duygusal istismar ifadelerinin en çok yer aldığı kitap ise ile Bremen Mızıkacıları (f=23) isimli eserdir. Kitaplarda beş yaş ve üzeri için önerilen sayfa sayısı en fazla 32 (Ural, 2017) olmasına rağmen bu kitap 96 sayfadan oluşmaktadır ve dolayısıyla olay örgüsünün uzun uzun anlatılmıştır. Söz konusu bu durum, duygusal/fiziksel ihmal ve istismar ifadelerine fazlaca yer vermesinin bir nedeni olduğu düşünülmektedir. Bir vakıf tarafından yayımlanan kitabın önsözünde hikâyenin özünde kardeşlik, dostluk, azim, iş birliği gibi değerlere vurgu yapılırsa da eserin kahramanları yoğun olarak duygusal/fiziksel ihmal ve istismar çeşitlerine maruz kalmaktadır.

Duygusal istismarın ardından en sık rastlanan istismar türü ise fiziksel istismardır (f=19). 15 kitabın yedisinde fiziksel istismar ifadelerine yer verildiği tespit edilmiştir. Bu kategoride de en fazla Bremen Mızıkacıları kitabında (f=9) fiziksel istismara rastlanmıştır.

İncelenen kitaplarda cinsel istismara ilişkin herhangi bir bulguya rastlanmamıştır.

Kitaplarda çocuğun kötüye kullanım şekillerinden biri olan ihmal ifadelerine ise beş kez rastlanmıştır. İhmal ifadeleri genellikle fiziksel ve duygusal ihmal şeklinde görülmüştür.

3.2. Kitaplarda Çocuk İstismarı Türlerine (Fiziksel, Duygusal ve Cinsel) ve İhmale Nasıl Yer Verilmiştir? Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci probleminin analizinde, araştırmanın odak noktasını oluşturan kitaplarda geçen ifadeler araştırmayı akıcı ve daha anlaşılabilir hale getirmek amacıyla Mayring'in (2000) de önerdiği gibi aşağıdaki tabloda sadece altın örnekler şeklinde sunulmuştur. Altın Örnek tekniğinde amaç tüm içeriği sunmak yerine can alıcı ifadeleri okuyucu ile paylaşmaktır. Kitaplardaki ifadeler çocuk istismarı ve ihmalinin türlerine göre ayrı ayrı analiz edilmiş olup, Tablo 4'te fiziksel istismar ifadelerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 4. Kitaplarda Yer Alan Fiziksel İstismar İfadelerinden Örnekler

Kitabın Adı	Fiziksel İstismar İfadesi	İstismarın Gerçekleştirilme Şekli	Sayfa No
Bremen Mızıkacıları	Hanımım neredeyse suda boğacaktı beni...	Boğma (Aşırızder, 2006)	28
Bremen Mızıkacıları	... Benim işim gücüm kaba güç, kavga, şiddet... Saldırım...	Şiddet Uygulama (Taner ve Gökler, 2004).	61
Bremen Mızıkacıları	Can acısının yarattığı öfkeyle genç haydudun üstüne atlamış... Elini kolunu tirmalamış... Hatta iki de tokat atmış	Dayak Atma (Pelendecioğlu ve Bulut, 2009)	85
Kırmızı Başlıklı Kız	Kurt sürgüyü çekip açmış. Büyükanneyi dolaba kapamış.	Özgürlüğünü Kısıtlama, (Aşırızder, 2006).	13
Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler	Pamuk Prenses elmayı almış. Elmayı ısırıldığı anda yere düşmüş.	Zehirleme (Beyaztaş ve diğerleri, 2014; Wekerle ve diğerleri, 2006)	12

Tablo 4'te de görüldüğü üzere dünya klasiklerinden yer alan ifadelerin fiziksel istismarın şekli açısından bakıldığında; boğma, şiddet uygulama, dayak, özgürlüğünü kısıtlama, zehirleme gibi durumlarla karşılaşmıştır. En fazla fiziksel istismarın görüldüğü "Bremen Mızıkacıları" kitabında ise kahramanların sıklıkla şiddete başvurma şekli; saldırma, tekme atma, ısırma ve hırpalamadır.

Tablo 5'te "Duygusal İstismar" ifadelerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 5. Masallarda Yer Alan Duygusal İstismar İfadelerinden Örnekler

Masalın Adı	Duygusal İstismar İfadesi	İstismarın Gerçekleştirilme Şekli	Sayfa No
Altın Kaz	En küçük çocuğunun adı avanak imiş.	Ad Takma (Hamarman ve Bernet, 2000).	-
Bremen Mızıkacıları	Üstüne üstlük değirmenci, etrafında sürekli kamçı ile dolaşmaya başlayınca, Bizim Eşek fena halde korkmuş...	Korkutma (Polat, 2001).	13
Bremen Mızıkacıları	Benim sahibim balkabağı göbekli, patlıcan burunlu biriydi...	Ad takma (Hamarman ve Bernet, 2000).	19
Bremen Mızıkacıları	Kırıp dökerim, gözdağı veririm, tehdit ederim, korkuturum herkesi	Tehdit etme, korkutma, gözdağı verme (Oral ve ark, 2010).	61

Masalın Adı	Duygusal İstismar İfadesi	İstismarın Gerçekleştirilme Şekli	Sayfa No
Bremen Mızıkacıları	Sahiplerimiz bizi istemedi	Reddetme (Gözün Kahraman ve Şahin, 2018).	93
Kırmızı Başlıklı Kız	“Seni ve büyükanneni yemek için aptal kız” diye bağırmış kurt.	Hakaret etme (Üstündağ, 2022).	15
Kurabiye Adam	Kurnaz Tilki bunu görür görmez gülmüş...	Alay Etme (DSÖ, 2018)	-
Külkedisi Sinderella	Çirkin ve onu kıskanan üvey kız kardeşlerinin elinden çekmediği kalmaz, evde ne kadar ağır iş varsa hepsini o yaparmış.	Gücünün yetemeyeceği işlerde çalıştırma (Hergüner, 2011).	
Çirkin Ördek Yavrusu	Çirkin yavruyu gören bütün hayvanlar gülmeye başlamış.	Alay Etme (DSÖ, 2018)	3
Çirkin Ördek Yavrusu	Kardeşleri bile bu yavruyu aralarına almak istememiş.	Dışlama Altıparmak ve diğerleri (2013)	4
Çizmeli Kedi	Bir kedi! “Ne yapacağım ben bir kedi ile?” demiş.	Küçük Görme (Şenol, 2000).	2
Külkedisi Sinderella	... Üvey kardeşleri kıkır kıkır gülerken “sen nasıl bizimle gelebilirsin. Gülünç olma.	Alay Etme (Bayraktar, 1990).	
Külkedisi Sinderella	Şu üstünün başının haline bak, eski püskü, kir pas içinde...	Aşağılama (Ersanlı ve diğerleri, 2013)	
Külkedisi Sinderella	Seni tembel seni, haydi çabuk!”	Hakaret Etme (Üstündağ, 2022).	
Pamuk Prenses Ve Yedi Cüceler	Pamuk Prenses avcıyı bıçakla görünce korkmuş.	Korkutma (Oral ve ark, 2010).	6
Sinsi Tilki ve Küçük Kırmızı Tavuk	Tavuğun evde olmadığını anlayan içeriye girip saklanmış... (Tavuk) Aniden karşısında tilkiyi görünce korkmuş...	Korkutma (Oral ve ark, 2010).	-

Tablo 5’te görüldüğü gibi araştırma kapsamında incelenen 15 kitabın dokuzunda duygusal istismar ifadelerine rastlanmıştır. Özellikle duygusal istismarın gerçekleştirilme şekline bakıldığında; korkutma, tehdit etme, yapabileceğinden fazla sorumluluk yükleme, alay etme, aşağılama, ad takma, dışlama, hakaret etme gibi eylemlere sıklıkla başvurulduğu görülmektedir. Duygusal istismarın en fazla olduğu masal “Bremen Mızıkacıları”dır. Kitapta özellikle korkutma, gözdağı verme ya da tehdit etme yaygın olarak karşılaşılan duygusal istismar türleridir. Külkedisi Sinderella kitabında üvey kardeşleri ve annesi tarafından sürekli olarak isten işe koşturulan, azarlanan, alay edilen bir kız figürü söz konusudur. Külkedisi Sinderella’nın ağır işlere zorlanması fiziksel bir istismar gibi görülse de gözle görülür bir zarara

yol açmadığı için duygusal istismar içerisinde tanımlanmıştır (Hergüner, 2011). Bu noktada dikkat çeken başka bir husus ise sadece Külkedisi Sindrella'ya yönelik değil aynı zamanda üvey kardeşlere yönelik de duygusal istismar ifadelerine rastlanmıştır. Örneğin; masal içerisindeki diğer iki üvey kardeşe hitaben yedi kez “Çirkin kızlar, çirkin büyük kız,” vb. ifadelerinin kullanıldığı görülmüştür.

Dünya Sağlık Örgütü (2002), çocukluk dönemi cinsel istismarı; çocuğun anlam veremediği, bilerek ve isteyerek katılım göstermediği, gelişimine, yasalara ve toplumsal kültüre uygun olmayan bir cinsel aktiviteye dâhil edilmesi şeklinde tanımlamıştır. Bu bağlamda bakıldığında incelenen kitaplarda kahramanların herhangi bir cinsel aktivitenin içerisinde yer almadığı ve cinsel istismar olarak değerlendirilebilecek ifadeler de rastlanmadığı görülmektedir. Kitaplarda cinsel istismara rastlanmamasının, kitapların yazılmış olduğu zamandan bugüne kadar pek çok kez yeniden yorumlanmasından kaynaklandığı düşünülebilir ancak orijinal kaynaklarda da cinsellik nadiren söz konusu olsa da cinsel istismar söz konusu değildir. Örneğin Kurbağa Prens masalının orijinalinde; prenses, pınarın kenarında top oynarken suya düşürdüğü topunu alması karşılığında kurbağa ile yatağını paylaşmaya, hatta birlikte uyumaya zorlanmaktadır. Prens çok sevdiği topu için tüm bu zorluklara katlanmayı kabul etmiştir. Ancak iş ciddiye binip kurbağa onu öpmeye kalktığında prenses kurbağayı duvara fırlatmıştır (akt. Üner, 2019). Araştırma kapsamında incelenen Kurbağa Prens masalında ise aynı kısım şu şekilde yorumlanmıştır.

“Kurbağa Prensese, dönmüş ve “Şimdi bana iyi geceler öpücüğü vermelisin.” demiş. Prens kurbağanın bu isteğinden hiç hoşlanmamış. Genç kız kurbağayı öpmek istemiyormuş Prensese bu durumdan rahatsız olduğunu anlayan kurbağa, başından geçenleri prensese anlatıp onu bu endişeden kurtarmaya karar vermiş. Kötü kalpli cadının bir büyü ile prensi kurbağa çevirdiğini öğrenen prenses, kendi isteği ile kurbağayı öpmüş”.

Her ne kadar doğrudan bir cinsel istismar söz konusu olmasa bile “Şimdi bana iyi geceler öpücüğü vermelisin” ifadesi mağduru istemediği bir davranışa ya da bedensel temasa zorlamanın da bir tür cinsel istismar olduğuna ilişkin ifadeler literatürde rastlanmıştır (Tezcan ve diğerleri, 2006). Ancak burada teklif sonrasında hemen vazgeçme, eylemin gerçekleşmemesi söz konusudur. Dolayısıyla sadece sözel ifade şeklinde olması ve eyleme geçmesi için herhangi bir zorlamanın olmaması nedeniyle bu durum cinsel istismar olarak kabul edilmeyebilir. Ancak “Pamuk Prens ve Yedi Cüceler, Küçük Deniz Kızı, Külkedisi Sindrella, Prens ve Bezelye Tanesi” gibi masal kitaplarında kadının güzellik algısı üzerinde fazlaca durulmuştur. Masalları o toplumun düşünce yapısının bir yansıması olarak (Çalık, 2018) kabul edersek, dünya masallarında kadın figürünün karakter ve kişilik özelliklerinin önemsizmediği daha çok göze hitap etmesi gereken bir nesne olarak algılandığını görebiliriz (bkz: Sindirella Masalı). Kadın figürünün erkeğin dikkatini çekecek ve kendisi için evlenmeye layık bir eş olarak seçebilecek nitelikte güzelliğe sahip olması beklenmektedir (bkz: Prens ve Bezelye Tanesi). İncelenen hiçbir masal kitabında kadının zeki ya da eğitimli olması gibi vasıflar bulunmamaktadır. Toplumsal hafızayı etkileyen bu masalarda tek önemli olgu vardır; o da fiziksel güzelliştir. Bu bakış açısı tam olarak cinsel istismarı barındırmasa da bu tarz söylemlerin temelinde kadının metalaştırılması, değersizleştirilmesi söz konusudur. Özellikle Külkedisi Sindirella masalında “Aman ne hoş, ülkenin bütün yakışıklı gençleri baloda olacaklar, çok güzel olmalıyız, çok güzel görünmeliyiz. ” ifadesi yine Prens ve Bezelye tanesi kitabında “...Gördüğü prenseslerin davranışlarını ve konuşmalarını beğenmeyen Prens, gördüğü kızların prenses olamayacağını düşünmüş” ifadesi ya da Küçük Deniz Kızı masalında bir erkek uğruna evini terk eden, sesini kaybetmeyi göze alan, hayatını tehlikeye atan deniz kızının başından geçenler kadının değersizleştirmesinde ve yakışıklı prensle evlenmek uğruna istismarın her türlüüne açık hale getirilmesi noktasında olumsuz mesajlar içermektedir.

Tablo 6’da kitaplarda yer alan ihmal ifadeleri yer almaktadır.

Tablo 6. Kitaplarda Yer Alan İhmal İfadelerinden Örnekler

Kitabın Adı	İhmal İfadesi	İhmal Türü Şekli	İhmalin Gerçekleştirilme Şekli	Sayfa No
Altın Kaz	Ona hiç ilgi göstermezlermiş.	Duygusal İhmal	İlgiden Yoksun Bırakma (Durmuşoğlu Saltalı, 2015).	-
Bremen Mızıkacıları	...Bizim eşeğin yemini iyice azaltmış, su kovasını boş bırakmış, Onu sürekli itip kakmış, azarlamış	Fiziksel İhmal	Yeterince Beslememe / Aç Bırakma (Şahin, 2002).	13
Bremen Mızıkacıları	Ne beni seviyor ne de beni önemsiyor... Anlaşılan benimle ilgilenmekten vazgeçti	Duygusal İhmal	İlgiden Yoksun Bırakma (Yüksel ve Yüksel, 2014)	14
Bremen Mızıkacıları	Hepimiz acınacak haldeydik...	Fiziksel İhmal/	Yeterince Beslememe / Aç Bırakma (Şahin, 2002).	93

Watson (2005)'un da ifade ettiği gibi istismar çocuğa ne olduğu konusunda ilgililikten ihmal ise çocuğa olması gerekirken olmayanlarla ilgilidir. İncelenen kitaplar içerisinde de duygusal ihmal olarak ilgi yoksunluğu ile fiziksel ihmal olarak ise yetersiz besleme ile karşılaşılmıştır. Bremen Mızıkacıları kitabında eşeğin "Hepimiz acınacak haldeydik." ifadesi aslında masalın girişinden beri bahsettiği, sahibi tarafından yeterince beslenmemesine yönelik bir vurgudur (...Bizim Eşek' in yemini iyice azaltmış, su kovasını boş bırakmış). Yine "Altın Kaz" masalında da abileri tarafından duygusal olarak ihmal edilen bir çocuk söz konusudur (ağabeyleri onu her fırsatta üzerler, ona hiç ilgi göstermezlermiş).

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu araştırma, Uşak ili İskender Pala İl Halk Kütüphanesinden 2021 yılında okul öncesi dönem kategorisinden ödünç alınan dünya masallarının çocuk istismarı ve ihmali açısından incelenmesi ve varsa istismar ve ihmale nasıl yer verildiğinin belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Annenin ve babanın çocuğuna kitap okuması, çocuğun yaşam boyu sürecek okuma alışkanlığını kazanabilmesi için önemlidir (Tezel ve diğerleri, 2019). Okul öncesi dönemde okur yazar olmayan çocukların, bir yetişkin tarafından okunan kitaplar aracılığıyla okuryazarlık becerileri desteklenerek kitap okuma alışkanlığı kazanmaları sağlanabilir (Özbek Ayaz ve diğerleri, 2017; Çelebi Öncü, 2016). Çocuk edebiyatı yapıtları çocuğun gelişimine önemli etkiler yapabildiğinden özenle hazırlanmalı ve uzman kontrolünden geçirilerek yayınlanmalıdır (Örs, 2022).

Anne ve babalar çocuklarına okuduğu kitapları satın alabildikleri gibi kütüphanelerden ödünç de alabilmektedir. Bu yönden bakıldığında henüz okuma yazmayı öğrenememiş okul öncesi dönemdeki çocuklar, aileleri aracılığıyla kütüphane ile olan bağlarını kuvvetlendirirken aynı zamanda toplumumuzun kalkınabilmesi adına kütüphanelerin gelecekteki önemli bir okuyucu kitlesini oluşturmaktadır (Güneş, 2021). Bu da kütüphanelere yayın seçmede önemli bir sorumluluk yüklemektedir.

Bu araştırma kapsamında incelenen İskender Pala İl Halk Kütüphanesi'nde, 2021 yılında 68.530 kitap bulunmaktadır. Bunlardan 497'si okulöncesi dönem kategorisindeki kitap olup, 15'i dünya klasiği masallarını oluşturmaktadır. Araştırmanın gerçekleştirdiği kütüphanede 2021 yılında ödünç alınan okul öncesi dönem kitaplarının, genel kitaplara oranı %2,7 iken ödünç alınan kitaplar arasında da dünya klasik masallarının %3 olduğu görülmektedir (KYGM, 2022).

Araştırma sonuçlarına göre dünya klasiklerinde, en yoğun görülen istismar türü; duygusal istismar (f=60) ardından fiziksel istismar (f=19)'dir. İhmalin varlığına rastlanırken (f=6) dünya klasik masallarında cinsel istismara rastlanmamıştır.

İstismarın önemli bir etkeni, içinde yaşanan kültürdür (Polat, 1997). Çocuğa verilen değer, çocuğun birey olarak görülüp görülmemesi, istismar oranlarını özellikle duygusal istismarı arttırıcı bir etkiye sahiptir (Polat, 2001). Ülkeler arası oranlar değişiklik gösterse de genel olarak gündelik yaşam içerisinde istismar türleri arasında en sık rastlanan istismar çeşidi duygusal istismardır (Glaser, 2002). Örneğin Japonya'da duygusal istismar birinci sırada olup oranı %4 iken, fiziksel istismar %3, cinsel istismar %0,6 ve ihmal %0,8 olarak yer almaktadır (Tsuboi ve diğerleri, 2013). İran'da istismar üzerine yapılan araştırmaların meta analizinde duygusal istismar yine %17,9 ila %91,1 aralığında en yoğun görülen istismar türü olurken, duygusal istismarı %23,6 ila %80,18 ile ihmalin takip ettiği, fiziksel istismarın ise %9,7 ila %67,5 oranlarında görüldüğü tespit edilmiştir. Amerika'da yapılan ulusal bir araştırma, çocuk istismarı türlerinin yaygınlığının sırasıyla ihmal %11,6, duygusal istismar %10, fiziksel istismar %8,9 civarında olduğunu göstermektedir (Finkelhor ve diğerleri, 2014). Bir Avrupa ülkesi olan Hollanda'da ise ihmal %19,80 ile birinci sırada olup, duygusal istismar %10,22 ile ikinci sırada, üçüncü sırada %5,06 ile fiziksel istismar gelmektedir (Euser ve diğerleri, 2013). Ülkemizde yapılan çocuk istismarı araştırmalarında oranlar değişse de en yaygın görülenin duygusal istismar olduğu görülmektedir (Bernard vanLeer Vakfı,2014; Bilir, 1999; Kalyon, 2020; SHCEK VE UNICEF, 2010). Özetle kültürler arası değişen oranlara rağmen duygusal istismar en yoğun görülen istismar türüdür. Günlük hayatın izlerini taşıyan kitaplarda da duygusal istismarla daha çok karşılaşılması bu bilgiyle örtüşmektedir. Örs (2022), incelediği kitapların %4'lük oranla şiddet içerdiğini belirtmiştir. Eskişehir İl Halk Kütüphanesi'ndeki resimli çocuk kitaplarının %5,4'ünde şiddet unsurlarının yer aldığını belirtmektedir (Yılmaz, 2021). Bu araştırmadaki farklılık diğer araştırmalarda incelenen kitapların bir bütün olarak yer alıp, dünya klasikleri olarak ayrı bir kategoride değerlendirilmediğinden oluştuğu düşünülmektedir.

Duygusal istismar kapsamında değerlendirilecek davranışlar başta APSAC olmak üzere birçok araştırmada tanımlanmıştır. Garbarino ve diğerleri (1986) sekiz davranıştan söz ederken APSAC (1996) altı davranış olarak özetlemiştir. Bunlar; çocuğu reddetme, aşağılama, suça yöneltme, korkutma, yalnız bırakma, kendi çıkarına kullanma, aşırı koruma ve çocuğa vaktinden önce yetişkin rolü verme olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizde Altıparmak ve diğerlerinin (2013) yaptığı araştırmada çocuğa evde yokmuş gibi davranma, bağırma; çocuğu azarlama, terk etmekle ya da evden atmakla ilgili korkutma yer almaktadır. Araştırmada da benzer şekilde dünya klasiklerinde; korkutma, tehdit etme, yapabileceğinden fazla sorumluluk yükleme, alay etme, aşağılama, ad takma, dışlama, hakaret etme gibi duygusal istismara giren eylemlere sıklıkla başvurulduğu görülmektedir.

Fiziksel istismar; tokat, yumruk, itip-kakma, tekme, ısırma, sarsma ve çimdikleme şeklinde aletsiz yapılabildiği gibi kemer, kayış, herhangi bir ev eşyası (telefon, tava, vb.), hortum, sigara, ütü gibi aletler vasıtası ile aletli şekilde de gerçekleştirilebilmektedir. Fiziksel istismarın en sık görülen şekli ise dövmedir (Polat, 2019, 2006; Sezer ve Gürsoy, 2022). Ülkemizde çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırmasında çocukların en çok maruz kaldığı fiziksel istismar davranışları; kulağın çekilmesi, saçın çekilmesi, kolunun sıkılması olarak belirtilmiştir (Taner ve Gökler, 2004). Brown ve Anderson (1991) fiziksel istismarın en yaygın görülen hallerini; boğmak, tekme-tokat ya da yumruk atmak, ısırma, herhangi bir cisim fırlatmak, cisimle vurmak olarak belirtmiştir. Dünya Sağlık Örgütü (2018), dünyada her dört çocuktan birinin vurma, dövme, sallama şeklinde fiziksel istismara uğradığını duyurmuştur. İncelenen dünya klasiklerinde fiziksel istismarın şekli açısından bakıldığında; boğma, şiddet uygulama, dayak, özgürlüğünü kısıtlama, zehirleme, nefessiz bırakma gibi durumlarla karşılaşmıştır. Masalların

orijinal hallerinde oldukça fazla şiddet öğelerine yer verildiği bilinmektedir. Örneğin “Kurbağa Prens” masalında; kurbağanın isteklerine dayanamayan prenses kurbağayı duvara fırlatmaktadır (akt. Üner, 2019). Ancak araştırma kapsamında incelenen kitapta masal yeniden yorumlanmış ve konuşarak anlaşılan bir prenses ve kurbağa karakteri oluşturulmuştur. Yine “Kırmızı Başlıklı Kız” masalı araştırmada yer alan kitapta kısaltılarak yeniden kaleme alınmıştır. Masalın yeniden düzenlenmesinde klasik masaldan farklı olarak kurdun büyükanneyi ve Kırmızı Başlıklı Kızı yemesi avcının kurdun karnını kesip büyükanneyi ve kızı çıkarması, kurdun karnındaki taşları taşıyamayıp uçuruma düşüp ölmesi vb. şeklindeki şiddet unsurları ortadan kaldırılmış olsa da yine de masalda fiziksel istismar ifadelerine rastlanmıştır. Bu araştırmanın bulgularına benzer şekilde Güzelkçük ve Türkyılmaz (2020), şiddet unsurlarını tespit etmek amacıyla altı masal kitabını incelemiş ve masallarda şiddet unsurlarına yer verildiğini tespit etmiştir. Dağlıoğlu ve Çakmak (2009), yaptıkları araştırmada 174 adet hikâye kitabının %8 şiddet, %11 korku unsuru barındırdığını belirtmiştir. Örs (2022), araştırmada, bu araştırmaya paralel olarak şiddeti; vurma, itme, yıkma, dökme ve yırtma olarak belirtmektedir. Bilgin (2011)’in 1990-2010 yılları arasında basılmış olan hikâye kitaplarını incelediği araştırmada, kitapların %16’sında şiddet öğesi olduğunu belirtmiştir. Araştırmaların yıllarına göre değerlendirildiğinde şiddet öğesinin yıl bazında azaldığını söylemek mümkündür. Bunun önemli bir nedeni de devletlerin, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri kapsamında 2030 yılına kadar çocuklara yönelik tüm fiziksel cezaların yasaklanmasına yönelik ulusal yasal düzenlemeler getirmeyi hedeflemesi (Birleşmiş Milletler 2015) olduğu düşünülmektedir. Bu amaçla da başta fiziksel cezanın yasaklanması olmak üzere yapılan birçok araştırma önemli adımlar olarak görülebilir (UNICEF, 2021). Yasaların yanında kültüre de dikkat edilmeli özellikle kültür aktarımında önemli bir yer tutan kitaplar da şiddetin her türlüşünden arındırılması gerekmektedir.

Bundy-Fazioli ve Delong Hamilton (2013) ihmali; bir çocuğa bakmakla yükümlü olan yetişkinin, çocuğun temel ihtiyaçlarını (beslenme, barınma, sevgi vb.) karşılamaması ve çocuğu riskli durumlardan koruyamaması olarak tanımlarken, Aral ve Gürsoy (2020) çocuğun bakım ve beslenme ihtiyaçlarının yeterince karşılanmaması, gerekli tıbbi müdahalelerin yapılmaması (rutin kontrolleri, aşı vb.), iyi bir yol gösteren/rehber olunmaması ve çocuğun yalnızlaştırılması olarak belirtmektedir. İncelenen kitaplar içerisinde duygusal ihmal olarak ilgi yoksunluğu, fiziksel ihmal olarak ise yetersiz besleme karşımıza çıkmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre incelenen dünya klasikleri kitaplarında cinsel istismara ilişkin herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Lüle Mert’in (2019) Grimm masalları üzerine yaptığı bir araştırmada da masalarda cinsel şiddete rastlanmamıştır. Cinselliğin kültürel bir tabu olması ve kitapların yayın sürecinden geçmesinin söz konusu olduğu düşünülürse kötü örneklerin yayınlanmasına müdahale edildiği düşünülebilir.

Araştırma sonuçlarına göre;

- Genel olarak kütüphanelerin ödünç verdiği kitapları detaylı inceleme yapması, gerekirse il/ilçe Milli Eğitim ve/veya üniversitelerin eğitim fakülteleri hocalarından destek istemesi ve kötü örnek teşkil edecek kitapların envanterden çıkarılması sağlanabilir.
- Kütüphanelerce oluşturulacak “okuyucu geri dönüş sistemi” ile gözden kaçan ve çocuğun gelişimini olumsuz etkileyecek durumların okuyucular tarafından bildirilmeleri sağlanabilir.
- Ailelere nitelikli kitap seçimine yönelik eğitimler verilebilir.
- Bu araştırmada dünya klasiği masalları incelenmiştir. Alanda farklı edebi türler ve farklı yaş gruplarına hitap eden eserler incelenerek çocuk ihmal ve istismarı farklı boyutlarıyla da ele alınması önerilmektedir.

Kaynaklar

- Akyol, D. (2009). *Fen alanlarında öğrenim gören üniversite öğrencilerinin zihinlerindeki atom modellerinin incelenmesi* (Yayın No. 239336) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Algül, F. N. (2021). Popüler kültürün dayattığı kitapların çocukların değerler önceliği üzerindeki etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 50 (229), 205-231.
- Alkan-Ersoy, Ö. & Bayraktar, V. (2015). Okul öncesi dönemde çocuk edebiyatı kavramı ve çocuk kitaplarının özellikleri. F. Temel ve A. Turla (Ed.), *Her yönüyle okul öncesi eğitim-4*. Hedef.
- Altıparmak, S., Yildirim, G., Yardimci, F., & Ergin, D. (2013). Annelerden alınan bilgilerle çocuk istismarı ve etkileyen etkenler. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14(4), 354-361.
- APSAC. (1996). Psychosocial evaluation of suspected psychological maltreatment in children and adolescents. *Cultic Studies Journal* 13(2), 153-170.
- Aral, N., Gürsoy, F., & Aysu, B. (2020). An investigation on the opinions of special teachers regarding inclusion/integration. *Türkiye Klinikleri Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(2), 211-218.
- Ars, N., Gökçe, A., ve Şeker, T. (2019). Anaokulu ve anasınıflarında bulunan çocuk kitaplarının şiddet ve korku öğeleri açısından incelenmesi. 14. *Ulusal Okul öncesi Öğretmenliği Öğrenci Kongresi: Çocuğun Ekolojik Dünyası*. Maltepe Üniversitesi. <https://openaccess.maltepe.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12415/5107>
- Aslan, C., & Güldenoğlu, B. N. D. (2018). *Çok satılan çocuk edebiyatı kitaplarında çocuk hakları üzerine bir çözümleme*. Prof. Dr. Emine AKYÜZ'e Armağan, 90.
- Aşirdizer, M. (2006). Acil servislere başvuran çocuk ve kadın istismarı olgularına hekimlerin yaklaşımı. *Türkiye Klinikleri J SurgMedSci*, 2(50), 39-48.
- Atabey, D. (2020) Çocuklarımız için şiddetle mücadele. *In International Marmara Social Sciences Congress* (Autumn 2020). https://www.imascon.com/kayit/kayittr/dosyalar/imascon_2020_autumn/imascon_2020_autumn_sosyal_tammetin_bildiriler.pdf
- Atman, D.S., Çat, A., Gökbulut, Ö., & Mudu, Y. (2012). Erken çocukluk döneminde okuma alışkanlığı kazandırmada Toki Göksu Anaokulu örneği: "okuyorum doyum projesi". 3. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu (05- 07 Ekim 2011)*, *Bildiriler ve Atölye Çalışmaları*, s.803-808. Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi Yayınları No: 4.
- Aydın, İ. (2008). Türkiye'de çocuk istismarı ve çocuk işçiliği. *İş ve Hayat*, 4(7), 65-81.
- Bağçeli Kahraman, P., Kartal, T., & Yıldız, S. (2020). Resimli çocuk kitaplarında çocuk hakları. *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 3(2), 138-163.
- Baker, L., Mackler, K., Sonnenschein, S., & Serpell, R. (2001). Parents' interactions with their first-grade children during storybook reading and relations with subsequent home reading activity and reading achievement. *Journal of School Psychology*, 39(5), 415-438. [https://doi.org/10.1016/S0022-4405\(01\)00082-6](https://doi.org/10.1016/S0022-4405(01)00082-6)

- Baş, Ö., & Temizyürek, F. (2021). Çocuk haklarını ele alan çocuk kitapları üzerine nitel bir araştırma. *HAYEF: Journal of Education*, 18: 179-192. <https://doi.org/10.5152/hayef.2021.20034>
- Bayraktar, N. (1990). *Defining subcategories of psychological maltreatment* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Bayraktar, V., & Ersoy, Ö. (2018). Çocukların devam ettikleri okul türüne göre annelerin çocuk kitapları hakkındaki görüşlerinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3), 1222-1234.
- Bernard Van Leer Vakfı. (2014). *Türkiye’de 0-8 yaş arası çocuğa yönelik aile içi şiddet araştırması*. <https://bernardvanleer.org/app/uploads/2017/02/Research-domestic-violence-against-children-aged-0-8-years-in-Turkey-Turkish5b.pdf>
- Beyaztaş, F. Y., Özen, B., & Bütün, C. (2014). Fiziksel çocuk istismarının incelenmesi [the evaluation of the physical child abuse]. *Medicine Science*, 3(2), 1315-1331.
- Bilir, Ş. A. (1999). 4-12 Yaşları arasında 16.100 çocukta örselenme durumları ile ilgili bir inceleme. E. Konanc (Ed.), *Çocuk istismarı ve ihmali* (s. 9-18) içinde. Pelin Yayınevi.
- Bilgin, H. (2011). *5-6 yaş çocuklarına yönelik 1990-2010 yılları arasında basılan resimli kitapların çocuğa görelilik kavramına göre incelenmesi*. [Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi] YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Bilkan, A, F. (2001) *Masal estetiği*. Timaş.
- BM. (2015), Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. <https://undocs.org/A/RES/70/1>.
- Brown, G. R., & Anderson, B. (1991). Psychiatric morbidity in adult inpatients with childhood histories of sexual and physical abuse. *American Journal of Psychiatry*, 148(1), 55-61.
- Bundy-Fazioli, K., & DeLong Hamilton, T. A. (2013). A qualitative study exploring mothers’ perceptions of child neglect. *Child & Youth Services*, 34(3), 250-266.
- Büyükanan, F. S., & Harmankaya, T. (2019). Ödüllü resimli çocuk kitaplarında çocuk haklarının incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(1), 769-791.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (3rd ed.). Sage Publications.
- Çakmak, T. & Yılmaz, B. (2009). Okul öncesi dönem çocuklarının okuma alışkanlığına hazırlık durumları üzerine bir araştırma: Hacettepe Üniversitesi Beytepe Anaokulu örneği. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(3), 489-509.
- Çalık, S. (2018). *Grimm Masallarının Dönüşümü Üzerinden Kadın İmgesi*. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>.
- Çelebi Öncü, E. (2016). Etkileşimli kitap okumanın beş-altı yaş çocuklarının sosyal durumlara yaklaşımlarına etkisinin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(4), 489-503.
- Çolaklar, H. (2019). Bartın İl Halk Kütüphanesindeki Okul öncesi dönem çocuk kitaplarının dış yapı ölçütleri: yazım, dil, biçim ve içerik özelliklerine göre değerlendirilmesi. *Bilgi Yönetimi*, 2 (2), 145-168.

- Dağlıoğlu, H. E., & Çamlıbel Çakmak, Ö. (2009). Okul öncesi çocuklarına yönelik yayınlanan hikâye kitaplarının şiddet ve korku öğeleri açısından incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(3), 510-534.
- Deniz, Ü., & Gözütok, A. (2017). Okul öncesi dönem çocuk kitaplarının cinsel gelişim ve cinsel eğitim açısından incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 10(49), 424-431.
- Doğan, B., & Ölekli Sönmez, N. (2019). Çocuk kitaplarının Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'ndeki ilkeler açısından incelenmesi. 14. *Ulusal Okul öncesi Öğretmenliği Öğrenci Kongresi: Çocuğun Ekolojik Dünyası*. Maltepe Üniversitesi.
- Durmuşoğlu Saltalı, N. (2015). Çocuk istismarı ve ihmali. S. Yıldırım Doğru (Ed.) *Çocuk hakları ve koruma / aile refahını koruma içinde (3. Baskı, ss. 61-113)*. Vize.
- Dubowitz, H. (2002). Preventing child neglect and physical abuse: a role for pediatricians. *Pediatrics in Review*, 23(6), 191-196.
- Dünya Sağlık Örgütü (2018). Child Maltreatment Infographics. Erişim adresi: https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/child/Child_maltreatment_infographic_EN.pdf.
- Er, S. (2016). Okulöncesi dönemde anne babaların etkileşimli hikâye kitabı okumalarının önemi. *Başkent University Journal of Education*, 3 (2), 156-160.
- Erdal, K. (2009). Eğitim değerleri açısından çocuk kitapları. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 17, 1-18.
- Erlanson, D. A., Harris, E. L., Skipper, B. L., & Allen, S. D. (1993). *Doing Naturalistic Inquiry: A Guide To Methods*. Sage.
- Ersanlı K., Yılmaz M., & Özcan K. (2013) Algılanan duygusal istismar ölçeği (adiö): Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32:147-164.
- Euser S, Alink LR, Pannebakker F, Vogels T, Bakermans-Kranenburg MJ , & Van IMH. (2013). The prevalence of child maltreatment in the Netherlands across a 5-year period. *Child Abuse Neglect*. 37: 841-851.
- Finkelhor, D., Shattuck, M.A., Turner, H.A., & Hamby, S.L. The lifetime prevalence of child sexual abuse and sexual assault assessed in late adolescence. *Journal of Child and Adolescent Health*, 55: 329-333.
- Garbarino, J., Gutmann, E. & Seeley, J. (1986). *The psychologically battered child. Strategies for Identification, Assessment and intervention*. Jossey-Bass Publishers.
- Glaser, D. (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): A conceptual framework. *Child Abuse & Neglect*, 26(6-7), 697-714.
- Glesne, D. (2016). *Becoming qualitative researchers: An introduction*. Pearson.
- Gözün Kahraman, Ö., & Şahin, D. (2018). Çocuk ihmal ve istismarı. Şehnaz Ceylan (Ed.) *Çocuk hakları İçinde* (181-210). Hedef.
- Güleç Çakmak, H., & Geçgel, H. (2015). *Çocuk edebiyatı okul öncesinde edebiyat ve kitap*. Paradigma Akademi.

- Güneş, H. (2006). *Grimm masallarının çocuklar üzerindeki etkileri*. [Yayımlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>.
- Güneş, S. (2021). *Çocuk kütüphanelerinde okul öncesi dönem için hizmet modeli*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Güzelküçük, Ş., & Türkyılmaz, M. (2020). Masal kitaplarında yer alan korku ve şiddet öğeleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(3), 859-878.
- Güzelyurt, T. (2020). Okul öncesi dönemde cinsel eğitim ve istismar: Çocuk kitaplarına yönelik bir inceleme. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi (ÇEDAR)*, 4(1), 54-69.
- Hamarman, S., & Bernet, W. (2000). Evaluating and reporting emotional abuse in children: parent based, action-based focus aids in clinical decision-making. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 39(7), 928–930.
- Hergüner, S. (2011). *Duygusal istismar ve ihmal, Çocuk Hakları Açısından Çocuk İhmali ve İstismarı*. Çocuk Vakfı Yayınları.
- HSGM [Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü] (2021). *Çocuk sağlığı ve istismarı*. <https://sagligim.gov.tr/ruh-sagligi/cocuk-istismari-ve-ihmali.html>.
- Kadan, G. (2019). Çocuk haklarına yönelik nitel araştırma deseninde yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(2), 88-98.
- Kakirman Yıldız, A. (2017). Okul öncesi dönem çocuğunun eğitim ve gelişiminde kitabın rolü ve bu süreçte anaokulu kütüphanelerinin gerekliliği. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(3), 792-802. <https://doi.org/10.24289/ijsser.304382>.
- Kalyon, A. (2020). Üniversite öğrencilerinde çocukluk dönemi ihmal ve istismar yaşantılarının yaşam doyumunu yordamadaki rolü: Cinsiyet ve ruhsal problemlere dayalı karşılaştırmalar. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 10(3), 573-583.
- Karaman Kepenekçi, Y., & Aslan, C. (2013). *Okulöncesi döneme seslenen kitaplarda çocuk hakları*. Ankara Üniversitesi Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Uygulama ve Araştırma Merkezi Eğitim, Araştırma ve İnceleme Dizisi 1. AÜ Basım evi.
- Koç, Z. & Radmard, S. (2017). Masal kitaplarının 5-6 yaş grubu okul öncesi eğitim çocuklarının gelişimi üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri. *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, (45), 165-182.
- Kol, S. (2013). Erken çocuklukta bilişsel gelişim ve dil gelişimi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (21), 1-21.
- KYGM [Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü]. (2022). *İstatistik bilgileri*. <https://kygm.ktb.gov.tr/TR-9/istatistik.html>.
- Lüle Mert, E. (2019). Grimm Kardeşlerden hayvan masalları adlı resimli çocuk kitabında yer alan şiddet, korku, baskı ve ceza öğelerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12, 1068-1076.
- Maltepe, S. (2013). Aytül Akal'ın öykülerinde çocuk hakları. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 15(58), 141-156.
- Mayring P. (2000). Qualitative content analysis. *Forum Qualitative Social Research*, 1(2).

- Oral, Ü. K., Engin, P., & Büyükyazıcı, Z. (2010). *Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması özet raporu*. UNICEF.
- Örs, B. (2022). *Ali Dayı Çocuk Kütüphanesi'nde yer alan erken çocukluk dönemine yönelik çocuk kitaplarının niteliklerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Özbek Ayaz, C., Güleç, H. & Şahin, Ç. (2017). Ailelerin, çocuklarıyla birlikte gerçekleştirdikleri okuma aktivitelerinin düzeyini belirleme. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 18(1), 1-19.
- Öztürk, M. & Giren, S. (2016). Okulöncesi dönemdeki çocuklar için hazırlanan hikâye kitaplarındaki korku ve şiddet öğelerinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(4), 2095-2108.
- Patton, M, Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (Bütün, M., Demir, S. B., Çev.). Pegem.
- Pelendecioğlu, B., & Bulut, S. (2009). Çocuğa yönelik aile içi fiziksel istismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 49-62.
- Polat, O. (1997). *Fiziksel istismar nedir? Analiz*.
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve şiddet*. Der.
- Polat, O. (2006). *Cinsel istismar rehberi*. Forart Matbaa.
- Polat, O. (2019). Çocuk istismarı araştırması. *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı*, 2, 263-280.
- Proctor, L. J., & Dubowitz, H. (2014). Child neglect: Challenge sand controversies. In *Handbook of Child Maltreatment* (pp. 27-61). Springer, Dordrecht.
- Robichaud, B. (2018). *Through the lens of children’s rights: A discourse analysis of popular children’s literature*. [Unpublished Master’s Thesis, Ryerson University].
- Saguisag, L., & Prickett, M. B. (2016). Introduction: Children's rights and children's literature. *The Lion and The Unicorn*. 40(2). V–xii.
- Sarı, T. (2019). Çocuk kütüphanelerinde yer alan çocuk kitaplarının çocuk hakları açısından incelenmesi: Ankara İli Örneği. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi].
- Sargın, N., & Tor, H. (2004). Türk ve batı kültürlerinde 3-6 yaş çocukları için yazılmış masallarda işlenen cinsel öğeler üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 317-323.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu [SHÇEK] ve UNICEF. (2010). Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması. <https://www.unicef.org/turkey/raporlar/t%C3%BCrkiyede-%C3%A7ocuk-istismari-ve-aile-i%C3%A7i-%C5%9Fiddet-ara%C5%9Firmasi-%C3%B6zet-raporu-2010>
- Sezer, F., & Gürsoy, F. (2022). Türkiye’de yayınlanan gazetelerde yer alan özel gereksinimli çocuklara yönelik istismar haberlerinin analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(81), 442-458.
- Sever, S. (2002). Çocuk kitaplarına yansıtılan şiddet (milli eğitim temel yasası ve çocuk haklarına dair sözleşme bağlamında bir değerlendirme). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 35 (1-2).

- Sever, S. (2009). *Türkiye'deki bilimsel, sanatsal nitelikli çocuk edebiyatı etkinliklerine ilişkin genel bir değerlendirme*. (S. 24-25). Eğitim Sen Yayınları.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research*. Sage.
- Şahin, F. (2002). Çocuk ihmali: Tanı ve tedavide hekimler için ipuçları. *Klinik Pediatri*, 1(3), 103-106.
- Şahin, F. (2006). *Çocuk İstismarının tanımı, epidemolojisi ve multidisipliner takım yaklaşımının önemi. Çocuk istismarı ve ihmaline multidisipliner yaklaşım*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Şenol Ş. (2000). Aile içi şiddetin farklı görünüşleri. *Çocuk ve Aile Dergisi*, 3(24), 30-2.
- Şimşek, T. (2004). *Çocuk Edebiyatı*. Suna.
- Taner, Y. ve Gökler, B. (2004). Çocuk istismarı ve ihmali: Psikiyatrik yönleri. *Acta Medica*, 35(2), 82-86.
- Tanju, E. H. (2010). Çocuklarda kitap okuma alışkanlığına genel bir bakış. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*. 21(21), 30-39.
- Temellioğlu, Ş. H. (2021). Andersen masallarında toplumsal cinsiyet rolleri. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 165-178.
- Temizyürek, F. (2021). *Çocuk kitabı hazırlamadaki görevlerimiz üzerine*. 19.12.2021 tarihinde TDK: <https://tdk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/244.pdf>
- Tezcan, D., Erdem, M.R., & Önok, R.M. (2006). *5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre teorik ve pratik ceza özel hukuku*. Seçkin.
- Tezel, M., Çiftçi, H. A., & Uyanık, G. (2019). Annelerin okulöncesi dönem çocuklarına kitap okuma ve almaya ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(3), 741-759.
- Tsuboi S, Yoshida H, Ae R, Kojo T, Nakamura Y, & Kitamura K. (2013). Prevalence and demographic distribution of adult survivors of child abuse in Japan. *Asia Pac J Public Health*, 27(2), NP2578-86. <https://doi.org/10.1177/1010539513488626>
- Turan, S. (2011). *Masalların çocuk hakları bağlamında çözümlenmesi ("Her Güne Bir Masal" adlı kitap üzerine bir inceleme)*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Turhan, E., Sangün, Ö., & İnanlı, T. (2006). Birinci basamakta çocuk istismarı ve önlenmesi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 15(9), 153-157.
- Trupe, A. (2006). *Thematic guide to young adult literature*. Greenwood Publishing Group.
- Türkben, T. (2018). Ana dil eğitimi ve öğretimi sürecinde masalların çocuk gelişimine katkılarına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Turkish Studies Educational Sciences*, 13(9), 1821-1841.
- TÜİK (2020). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kutuphane-Istatistikleri-2020-37201>
- Üstündağ, A. (2022). Ebeveynlerin duygusal istismara yönelik bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve bilinçlendirilmesi. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (30), 154-171.
- Wach, E. (2013). *Learning about qualitative document analysis*. Ids Practice Paper In Brief.
- Watson, J. (2005). *Child neglect: Literature review*. NSW Centre for Parenting & Research, Department of Community Services.

- Wekerle, C., Alec L. M., David A. W., & Carrie B. S. (2006). *Childhood maltreatment*. Hogrefe and Huber Publishers.
- Ural (2017). Okulöncesi çocuk kitaplarının tanımı. M. Gönen (ed.) *Çocuk edebiyatı içinde (4. Baskı, ss. 33-56.)* Eğiten.
- UNICEF TMK (2021). *Erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi*. <https://www.unicefturk.org/yazi/Erken-Cocukluk-Gelisiminin-Desteklenmesi>.
- UNICEF (2010). *Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması özet raporu*. (<https://www.unicef.org/turkiye/raporlar/t%C3%BCrkiyede-%C3%A7ocuk-istismari-ve-aile-i%C3%A7i-%C5%9Fiddet-ara%C5%9Ftirmasi-%C3%B6zet-raporu-2010>).
- Üner, A. M. (2019). Klasikten postmoderne bir masalın müthiş serüveni: Kurbağa prens, kurbağa prenses, prenses ve kurbağa. *Türklük Bilimi Araştırmaları, (45)*, 209-225.
- Yıldırım Doğru S. S., Durmuşoğlu Saltalı N., & Konuk Er, R. (2012). *Aile refahı ve koruma*. Eğiten Kitap.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, A. (2017). Okulöncesi dönem çocuk kitaplarında çocuk hakları. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 13*, 88-99.
- Yılmaz, A. (2012). Çocuk eğitiminde masalın yeri (Binbir Gece Masalları Örneği). *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25*, 299 - 306.
- Yılmaz, G, A. (2021). Eskişehir İl Halk Kütüphanesi resimli çocuk kitaplarının değerlendirilmesi. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK. <https://tez.yok.gov.tr>
- Yılmaz, O., & Destegüloğlu, B. (2019). Çocuk kitaplarına yansıyan şiddet. *İlköğretim Online, 18(3)*, 1099-1112. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2019.610732>.
- Yüksel, H., & Yüksel, M. (2014). Çocuk ihmali ve istismarı bağlamında Türkiye’de çocuk gelinler gerçeği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2)*, 1-24.

Extended Abstract

Background

The development of reading as a habit of the child depends on her getting acquainted with books at an early age (Baker et al., 2001; Çakmak and Yılmaz, 2009). Books have a major influence on the imagination, moral development, and other domains of development of children (Tanju, 2010). Children love having books read to them. Some even enjoy making adults read the same book over and over to them (Alkan-Ersoy and Bayraktar, 2015). However, high quality works are rare and far-between among the books published for consumption in the preschool period. Moreover, families and educators often exhibit a lack of sufficient knowledge in this field, leading to problems bringing quality books to children (Atman et al., 2012; Bayraktar and Ersoy, 2018). Books that are suitable for the child’s level of development and that approach her as an individual, helping her to embrace social norms, providing inspiration to overcome the problems she may face, and therefore support her development are the best books for children (Temizyürek, 2021). However books exhibiting improper constructs, in ways even to harm the child’s psychology (Dağlıoğlu and Çamlıbel Çakmak, 2009; Geçgel and Güleç, 2015; Yılmaz and Destegüloğlu, 2019), entailing misconduct and improper attitudes are often found at

bookshops (Öztürk and Giren, 2016; Yıldız, 2017), in the library of the child's household as well as in public libraries, and preschool educational establishments. An issue the books should avoid is child abuse. Child abuse behaviors are associated with one of four categories of abuse (WHO, 2006). These are physical, emotional and sexual abuse, and neglect. Children can suffer abuse by an adult, institution, or community. Such abuse can take various forms, including physical, emotional or sexual (Aydın, 2008; HSGM, 2021;). Neglect, in turn, can occur in the form of the parents' indifference towards the child's vital and emotional needs such as protection, shelter, affection, food, clothing, or healthy living (Şahin, 2006), leading to disruption of the child's development (Turhan et al., 2006). Therefore, neglect refers to a passive stance, while abuse is an active form of behavior. In other words, abuse is the exercise of behaviors which should not be performed on the child, whereas neglect is the failure to perform or refrain from action the child needs (Dubowitz, 2002; Proctor, 2014; Taner and Gökler, 2004). The inclusion in children's books of behaviors or incidents that can be considered abuse or neglect can lead to indirect abuse to be suffered by the child (Atabey, 2020). It is imperative to analyze from the perspective of abuse and neglect a number of books which found their way into children's libraries on grounds of being "world's classics", even though they were originally written for adults and no substantial debate on their appropriateness for children took place (Sever, 2002). Such books often cover events where the hero achieves his goals through violence and can thus lead to psychological problems for children. A glance at the studies on the preschool period revealed no comprehensive analysis of the forms of abuse and neglect inherent in the tales in such "world's classics". The study is thus expected to help the parents and teachers as well as institutions and organizations serving children in the selection of titles for preschool children. The specific goal is to review the world tales borrowed under the "preschool period" category from Iskender Pala Public Library in the year 2021, in terms of the forms of abuse (physical, sexual, emotional) and neglect they may cover. In this context, the study aims to find answers to two specific research questions:

1. What is the frequency of abuse (physical, emotional, and sexual) and neglect occurring in the books?
2. How are abuse (physical, emotional, and sexual) and neglect covered in the books?

Method

Given the opportunity of in-depth analysis afforded by qualitative research (Glesne, 2016), this study is designed as a qualitative one. As the study will analyze classical world tales, document analysis providing the opportunity to analyze sources of information (Wach, 2013), which is a most effective qualitative research tool in the context of systematic and diligent review of written documents' contents (Creswell, 2009). The data collection process began with contacting Uşak İskender Pala Province Public Library. The library was asked to provide the names of the books borrowed most frequently in the year 2021, among the books in the "preschool period" category. In response, the library provided a list comprised of 497 children's books, which were the titles most frequently borrowed in the preschool period category in the year 2021. The materials included in the study were selected through purposive sampling, to form a sample that consisted of the cases which met certain criteria (Patton, 2014). From among 497 books named by the library, 15 world tale classics were identified, and were included in the analysis. The books were analyzed by three researchers acting individually. Two had degrees in primary school teacher training, and one specialized in preschool teacher training. Each researcher identified the abuse and neglect statements in the books and registered them with codes in a shared table. To ensure reliability over time, the tale books were reviewed and subjected to coding once again at a different time. Doing so helped minimize the effect

of the researchers' subjective perceptions. A literature teacher and an expert in preschool education were consulted, in order to overcome potential inconsistencies in categorizing the abuse and neglect statements in the books. Once the documents to be analyzed were obtained and subjected to in-depth reading, the findings were subjected to descriptive analysis. As the framework of the study was set in advance, the data obtained were matched to predetermined themes (Strauss & Corbin, 1990). In conclusion, the analysis revealed categories to match the themes chosen in advance by the researchers (physical, emotional, and sexual abuse, and neglect).

Findings, Discussion and Results

According to the results of the study, in the world tale classics most frequently borrowed from Uşak İskender Pala Provincial Public Library in year 2021, the most common form of abuse was emotional abuse (f=60) followed by physical abuse (f=19). Neglect was identified in a relatively low number of pieces (f=5), whereas no case of sexual abuse was observed in world tale classics analyzed. The study revealed that world tale classics contained an abundance of acts which can be considered emotional abuse. Such acts include scaring, threatening, over-burdening with responsibility, mocking, humiliating, calling names, exclusion, and insults. The forms of physical abuse found in the books include strangling, applying violence, beating, restriction of freedom, poisoning, and choking. Failing to provide attention is noted in the analysis of the books as the prevalent form of emotional neglect. Failing to provide adequate food and nourishment is noted as the common form of physical neglect observed in the books.

According to the results of the research, no evidence of sexual abuse was found in the world classics books examined. In a study conducted by Lüle Mert (2019) on Grimm fairy tales, sexual violence was not found in fairy tales. Considering that sexuality is a cultural taboo and books go through the publishing process, it can be thought that it interferes with the publication of bad examples.

According to the research results:

- In general, it can be ensured that the libraries make a detailed examination of the books they lent, that the province/district national education and/or universities ask for support from the education faculties, and that the books that will set a bad example are removed from the inventory.
- With the "reader feedback system" to be established by the libraries, it can be ensured that the situations that are overlooked and that will adversely affect the development of the child are reported by the readers.
- Families can be given training on choosing quality books.
- In this research, world classic fairy tales were examined. It is suggested that child neglect and abuse should be dealt with in different dimensions by examining different literary genres and works that appeal to different age groups in the field.

Yayın Etiği Beyanı

Bu araştırmada, yayımlanmış çocuk kitapları incelendiğinden etik kurul iznine gerek duyulmamaktadır. Bu araştırmanın planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirisi gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Araştırmanın Giriş bölümü Ramazan Demir, Yöntem bölümü Ahmet Erkam Işık, Bulgular ve Yorumlar bölümü Şerife Cengiz, Sonuç, Tartışma ve Öneriler bölümü Dilek Erol tarafından yazılmıştır. Birinci Yazar %25, İkinci Yazar %25, Üçüncü Yazar %25 ve diğerleri %25 oranında katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür

Uşak İskender Pala İl Halk Kütüphanesi şefi Uzm. Sinan Güneş'e desteğinden dolayı teşekkürlerimizi sunarız.

Çatışma Beyanı

Araştırmanın yazarları olarak herhangi bir çıkar/çatışma beyanımız olmadığını ifade ederiz. Araştırmada adı geçen yayınevleri ve kütüphane ile yazarlarımızın arasından herhangi bir çıkar/çatışma beyanımız olmadığını belirtiriz.